

Konkurences padome

Brīvības iela 55, Rīga, LV-1010, tālr. 67282865, fakss 67242141, e-pasts pasts@kp.gov.lv, www.kp.gov.lv

Rīgā

26.09.2024. Nr. 1.7-2/990

Uz 23.08.2024 Nr. 3-DPAD-6/441/2024

Rīgas Stradiņa universitātei

Informācijai Veselības ministrijai

*Par Rīgas Stradiņa universitātes līdzdalību
Sabiedrībā ar ierobežotu atbildību
“Rīgas Stradiņa universitātes Stomatoloģijas institūts”*

Konkurences padome (turpmāk – KP) ir saņēmusi Rīgas Stradiņa universitātes (turpmāk – RSU) iesniegumu par KP atzinuma sniegšanu par līdzdalības izvērtējumu (turpmāk – Izvērtējums) Sabiedrībā ar ierobežotu atbildību “Rīgas Stradiņa universitātes Stomatoloģijas institūts” (turpmāk – Institūts).

Priekšnoteikumi publiskas personas līdzdalībai kapitālsabiedrībā ir noteikti Valsts pārvaldes iekārtas likuma (turpmāk – VPIL)¹ 88. panta pirmajā daļā, proti, tiek novērsta tirgus nepilnība, radītas preces vai pakalpojumi vai pārvaldīti īpašumi, kas ir stratēģiski svarīgi valsts vai pašvaldības administratīvās teritorijas attīstībai vai valsts drošībai. Savukārt, lai pamatotu, ka citādā veidā nav iespējams efektīvi sasniegt minētā panta pirmajā daļā noteiktos mērķus, publiskai personai ir nepieciešams veikt paredzētās rīcības juridisko un ekonomisko izvērtējumu, t.sk. ietekmes uz konkurenci izvērtējumu un iespējamo konkurences neitralitātes risku izvērtējumu, kā arī konsultēties ar kompetentajām institūcijām konkurences aizsardzības jomā un komersantus pārstāvošajām biedrībām vai nodibinājumiem.

Nemot vērā, ka ir veikts VPIL 88. panta otrajā daļā paredzētais rīcības juridiskais un ekonomiskais izvērtējums, kā arī ir saņemts biedrības Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamera (turpmāk – LTRK) viedoklis, KP sniegs atzinumu par RSU līdzdalības saglabāšanu Institūtā.

LTRK viedoklī cita starpā ir izteikti iebildumi saistībā ar telpu nomas jautājumiem, Institūta tehnoloģiskās attīstības finansējuma jautājumiem, precīzu datu neesamību par Institūta iesaistes apjomu RSU akadēmiskās un pētnieciskās darbības nodrošināšanā, augstas sarežģītības ārstniecības pakalpojumu apjomu, pakalpojumu apjomu bērniem ar invaliditāti u.c. jautājumiem.

LTRK ieskatā RSU ir jāsaglabā kapitāla daļas kapitālsabiedrībā, lai nodrošinātu RSU “ekosistēmā” integrēto akadēmisko un zinātnisko darbību, kas sevī ietver neliela apjoma augstas kvalitātes un sarežģītības pakalpojumu komercdarbību, bet tā nekādā mērā nevar būt līdzvērtīga ar esošo līdzdalības apmēru no kopējā tirgus kapacitātes un nevar darboties “parastās” komercdarbībās ietvaros.

¹ Valsts pārvaldes iekārtas likums. <https://likumi.lv/ta/id/63545>

Saskaņā ar Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistra datiem 100 % Institūta kapitāldaļu pieder RSU.²

Izvērtējumā ietverta turpmāk norādītā informācija.

Institūta vispārējais stratēģiskais mērķis³ ir ar augstas kvalitātes veselības aprūpes pakalpojumiem veicināt zobārstniecības nozares un saistīto specialitāšu attīstību Latvijā, un atbilstoši kapitālsabiedrības profilam nodrošināt:

- studiju procesa klīnisko bāzi pirms un pēc-diploma izglītībai, kā arī mūža-izglītībai;
- universitātes zinātniskās darbības un pētniecības bāzi;
- medicīnas pakalpojumu pieejamību un tehnoloģiju attīstību zobārstniecības specialitātēs Latvijā;
- zināšanu pārnesi uz augstas kvalitātes pakalpojumu sniegšanu;
- kapitālsabiedrības cilvēkresursu klīnisko un akadēmisko ekselenci.

Lai nodrošinātu stratēģiskā mērķa izpildi, Institūta darbība iedalāma trīs virzienos – *akadēmiskajā, pētnieciskajā un klīniskajā* virzienā, kas ir cieši integrēti ar RSU Zobārstniecības fakultātes īstenoto studiju procesu, jauno speciālistu apmācību, rezidentūras (praktiskā darba) nodrošināšanu, kā arī studiju procesa nodrošināšanu atbilstoši jaunākajām tehnoloģijām un zinātnes atziņām. Īstenojot savu misiju un vīziju, Institūts sekmē arī RSU Zobārstniecības fakultātes mērķu realizāciju, kas pievieno būtisku vērtību Latvijas zobārstniecības nozarei un tautsaimniecībai kopumā.

Augstskolu likuma⁴ 25.¹ pants nosaka, ka *zinātnes universitāte veido ekosistēmu, kura balstīta zinātniskās darbības izcilībā un kuras ietvaros tiek nodrošināta zināšanu radīšana un uzkrāšana, kā arī pārnese sabiedrībā, inovāciju jaunrade, jaunu zinātņietilpīgu uzņēmumu veidošana, sabiedrības iesaiste un vērtību aktualizēšana, kā arī pakalpojumu sniegšana universitātes stratēģiskās specializācijas jomās, veidojot biedrību, nodibinājumu, komercsabiedrību, zinātnisko institūciju, izglītības iestāžu un citu subjektu vienotu ietvaru kā universitātes vadībā un pārraudzībā mērķtiecīgi strādājošu institūciju kopu.*

Attiecīgi RSU kā zinātnes universitātei un Latvijas vadošajai augstskolai veselības aprūpes sfērā, Institūts ir būtiska un neatņemama tās ekosistēmas sastāvdaļa. Institūta darbība iepriekšminētajos trīs virzienos ir cieši saistīta un integrēta ar RSU Zobārstniecības fakultātes studiju procesa nodrošināšanu.

Ministru kabineta 20.01.2009. noteikumu Nr. 60 “Noteikumi par obligātajām prasībām ārstniecības iestādēm un to struktūrvienībām” 3.9. apakšnodaļā ir noteiktas prasības universitātes klīniku atbilstībai. Institūts ir vienīgā zobārstniecības jomas ārstniecības iestāde Latvijā, kura atbilst minētajām prasībām. Minētais normatīvais regulējums būtiski akcentē universitātes lomu zinātnes un izglītības funkciju nodrošināšanai paredzētās klīniskās vides (ārstniecības iestāžu) darbības organizācijā, turklāt līdzvērtīga prakse ir vispārpieņemta ES valstīs.

Tāpat Izvērtējumā norādīts, ka Institūts aktīvi veic izglītojošo darbu, piedaloties veselības veicināšanas un citos projektos.

Institūta darbība trīs virzienos – *akadēmiskajā, pētnieciskajā un klīniskajā* virzienā ir savstarpēji saistīta un mijiedarbojas. Šajā atzinumā tiks atspoguļota Izvērtējumā sniegtā, kā arī publiski pieejamā informācija par Institūta darbību šajos darbības virzienos un ietekmi uz

² <https://info.ur.gov.lv/#/legal-entity/40003579713>

³ Apstiprināts RSU Senātā 23.11.2021. Skat. Sabiedrības ar ierobežotu atbildību “Rīgas Stradiņa universitātes Stomatoloģijas institūts” stratēģija 2022.-2026. gadam, 6. lp. https://stomatologijasinstituts.lv/wp-content/uploads/2022/08/RSU_SI_Strategija_2022.-2026.gadam_.pdf

⁴ Augstskolu likums. <https://likumi.lv/ta/id/37967>

konkurenci zobārstniecības pakalpojumu sniegšanas tirgū Latvijā, sniedzot KP viedokli par atbilstību VPIL 88. panta pirmās daļas nosacījumiem.

Akadēmiskais virziens – nodrošināt studiju procesa klīnisko bāzi, RSU zinātniskās darbības un pētniecības bāzi, kā arī veicināt akadēmisko ekselenci.

Darbības virziens ir saistīts ar Institūta struktūrvienībās praktizējošo ārstu-speciālistu iesaisti RSU studiju procesā, nodrošinot RSU Zobārstniecības fakultātes studentu, kā arī zobārstniecības apakšspecialitāšu rezidentu apmācību.

Rezidentu apmācība ir ar Institūta zobārstniecības pamatpakalpojumiem neatraujami saistīts pakalpojums, kuru var īstenot tikai atbilstošā profila ārstniecības iestādē.

Pētnieciskais virziens – vairo jaunas zināšanas, īstenojot zinātnes un pētniecības projektus, tādējādi nodrošinot zināšanu pārnesi uz augstas kvalitātes klīnisko pakalpojumu sniegšanu.

No 2020. līdz 2026. gadam Institūts ir iekļauts Eiropas Savienības pētniecības un inovāciju programmas “Apvārsnis 2020 – 2026” projektā “Baltijas Biomateriālu ekselences centrs”⁵. Dalība attiecīgajā projektā nodrošina jaunas iespējas un perspektīvas attīstībai un sadarbībai starp Eiropas universitāšu pētniecības centriem jaunu biomateriālu un vizuāli – digitālo tehnoloģiju ieviešanai klīniskajā praksē, tādējādi stiprinot ne tikai Institūta zinātnisko kapacitāti, bet arī pievienojot papildus vērtību kapitāldaļu turētāja RSU vidēja termiņa attīstības stratēģijā izvirzītajiem mērķiem.

Līdz ar jaunu materiālu un tehnoloģiju attīstību un pielietošanu praksē uzlabosies mūsdienīgu medicīnas pakalpojumu pieejamība pacientiem. Institūts piedāvās ārstēšanu, izmantojot aprobētos materiālus mutes, sejas un žokļu ķirurģijā un periodontoloģijā.

Klīniskais virziens – nodrošināt visaptverošu zobārstniecības pakalpojumu pieejamību un tehnoloģiju attīstību zobārstniecības specialitātēs Latvijā, kā arī attīstīt klīnisko ekselenci.

Institūta pamatdarbība atbilstoši NACE (2. red.) klasifikācijai ir zobārstu prakse (86.23).

Institūts sniedz ambulatoros zobārstniecības pakalpojumus (gan maksas, gan Nacionālā veselības dienesta (turpmāk – NVD) apmaksāti pakalpojumi). Zobārstniecības pakalpojumu saņēmēji ir gan visas Latvijas iedzīvotāji (bērni un pieaugušie), gan ārvalstu pilsoņi. Būtiski, ka institūta sniegtie pakalpojumi ir multidisciplināri, nodrošinot dažādu zobārstniecības speciālistu iesaisti gan bērnu, gan pieaugušo ārstniecībā, tādējādi nodrošinot visaptverošu ārstniecības procesu, t.sk., gan traumu gadījumos, gan iedzimtu sejas un žokļa patoloģiju gadījumos.

Institūta saimnieciskās darbības ieņēmumus veido NVD apmaksātie pakalpojumi (vidēji 12 % gadā no Institūta kopējā apgrozījuma) un maksas pakalpojumi (vidēji 88 % gadā no Institūta kopējā apgrozījuma).

Pamatojoties uz Institūta un NVD noslēgto līgumu (03.01.2022. Nr. NVD-1/1499-2021) Institūts sniedz valsts apmaksātus zobārstniecības pakalpojumus bērniem līdz 18 gadiem, iedzimtu sejas-žokļu šķeltņu gadījumos personām vecumā līdz 22 gadiem, Černobiļas atomelektrostācijas avārijas seku likvidēšanas dalībniekiem⁶.

Attiecībā uz zobārstniecības maksas pakalpojumiem, Izvērtējumā norādīts, ka tie tiek sniegti, lai nodrošinātu Institūta saimniecisko darbību, tehnoloģisko attīstību, kā arī dalību zinātniskajos un pētniecības projektos, kas veido sasaisti ar Institūta darbības stratēģiju 2022.-2026. gadam. Maksas pakalpojumus Institūts nodrošina gadījumos, kad to izvēlas pacients starp citiem liela skaita tirgus dalībniekiem. Maksas pakalpojumi tiek sniegti atbilstoši

⁵ <https://bbcentre.eu/>, <https://stomatologijasinstituts.lv/pakalpojumi/akuta-palidziba-copy/>

⁶ Skat. arī MK 28.08.2018. noteikumu Nr. 555 “Veselības aprūpes pakalpojumu organizēšanas un samaksas kārtība” 4.1. apakšpunktu. <https://likumi.lv/ta/id/301399>

pakalpojumu vidējai cenai tirgū, līdz ar to Izvērtējumā secināts, ka Institūts būtiski neietekmē konkurenci un pakalpojumi netiek piedāvāti par nepamatoti zemu cenu.

Atbilstoši Ministru kabineta 25.10.2022. rīkojumam Nr. 774 "Plāns reto slimību jomā 2023.–2025.gadam" Institūts nodrošina arī sabiedrībai nozīmīga pakalpojuma sniegšanu reto slimību pacientiem.⁷

Saskaņā ar RSU norādīto informāciju, Institūta tirgus daļa zobārstniecības pakalpojumu sniegšanas jomā Latvijā ir aptuveni 15 % no kopējā tirgus. Izvērtējumā nav sniegta detalizēta informācija par Institūta tirgus daļu konkrētās zobārstniecības apakšspecialitātēs (piemēram, bērnu zobārstniecība, implantoloģija, ortodontija u.c.).

Vienlaikus RSU ieskatā, RSU līdzdalība Institūtā neierobežo citu tirgus dalībnieku komercdarbību un konkurences procesu kopumā, ko parāda kopējais tirgus dalībnieku skaits zobārstniecības nozarē, to regulārs apgrozījuma pieaugums, gan arī gaidīšanas laiki Institūta pakalpojumu saņemšanai (no 2 nedēļām⁸ līdz 2 gadiem⁹ atkarībā no pakalpojuma veida). Institūts, nodrošinot zobārstniecības pakalpojumus, paplašina iedzīvotāju iespējas savlaicīgāk saņemt nepieciešamo ar zobārstniecības pakalpojumu saistīto speciālista konsultāciju, tādējādi uzlabojot pakalpojumu pieejamību.

Izvērtējuma veikšanas gaitā analizētajā periodā RSU nav identificējusi negatīvu ietekmi uz privātā sektora inovācijām un attīstību. Secināts, ka privātajā sektorā ir notikusi strauja attīstība un inovācijas plaša patēriņa pakalpojumu segmentā (it īpaši attiecībā uz estētisko medicīnu), vienlaikus privātais sektors neiesaistās šaura un vienlaicīgi komplicēta profila specializētu pakalpojumu nodrošināšanā (piemēram, komplicētu pakalpojumu sniegšana bērnu zobārstniecībā, kā arī bērnu ar invaliditāti specializētajā aprūpē). Tāpat privātā sektora zobārstniecības pakalpojumu sniedzēji nenodrošina multidisciplināru pakalpojumu sniegšanu.

Vienlaikus RSU secinājusi, ka kopumā ir nepieciešama jaunu tirgus dalībnieku, kā arī kvalificētu zobārstniecības speciālistu ienākšana tirgū, jo pieprasījums pēc kvalitatīviem zobārstniecības pakalpojumiem ir augošs.

Analizējot Institūta finansiālos rādītājus 2019. – 2023. gadu periodā, RSU secinājusi, ka tie ir vērtējami kā pozitīvi un attiecīgi Institūts spēj nodrošināt finansiāli stabilu darbību. Tāpat RSU secinājusi, ka pozitīvi vērtējami arī Institūta darbības lietderības rādītāji (ekonomiskums, efektivitāte un produktivitāte), nodrošinot kvalitatīvus zobārstniecības pakalpojumus, tādējādi izpildot kapitāldaļu turētāja izvirzītos mērķus.

Tā kā Institūta klīniskā darbība jeb zobārstniecības pakalpojumi tiek sniegti atsevišķās struktūrvienībās, turpmākajā šī atzinuma sadaļā tiks apskatīta katras attiecīgas struktūrvienības darbība.

1. Terapeitiskās stomatoloģijas klīnika (Zobārstniecības klīnika)¹⁰

Klīnikā ir 4 specializētas nodaļas: endodontijas, periodontoloģijas, terapijas nodaļa ar estētikas klīniku, bērnu nodaļa un mutes veselības centrs. Klīnikas darbības veidi – vispārējā zobārstniecība, estētiskā zobārstniecība, endodontija, periodontoloģija, bērnu zobārstniecība, mutes veselības veicināšana, zobu higiēna, studentu apmācība, rezidentu apmācība.

Bērnu nodaļa

Vienīgā zobārstniecības iestāde Latvijā, kur tik lielā daudzumā vienuviet strādā bērnu zobārsti, kuri ir specializējušies visaptverošu zobārstniecības pakalpojumu sniegšanai bērniem, pusaudžiem, jauniešiem un bērniem ar invaliditāti no 0 līdz 18 gadu vecumam.

Izvērtējumā uzsvērts, ka Bērnu nodaļas zobārstiem ir neatsverama pieredze sarežģītu

⁷ Ministru kabineta 2022. gada 25. oktobra rīkojums Nr. 774 "Plāns reto slimību jomā 2023.–2025. gadam". <https://likumi.lv/ta/id/336729>

⁸ Piemēram, periodontoloģija, endodontija, zobu protezēšana, mutes, sejas un žokļu ķirurģija.

⁹ Valsts apmaksāta zobu labošana Bērnu zobārstniecības nodaļā.

¹⁰ <https://stomatologijasinstituts.lv/pakalpojumi/zobarstniecibas-klinika/>

stomatoloģisku procedūru veikšanā, t.sk. bērnu ārstēšana vispārējā narkozē, kam skaits un sarežģītības ziņā nav līdzvērtīgu alternatīvu Latvijā. Tāpat Bērnu nodaļas ārstiem ir liela pieredze ne tikai bērnu zobu ārstēšanā, bet arī akūtu stāvokļu, tai skaitā, zobu traumu gadījumos. Zobu traumu ārstēšana notiek multidisciplināri ciešā dažādu speciālistu (ortodonta, ķirurga u.c.) sadarbībā. Bērnu zobārsti veic arī iedzimtu zobu patoloģiju ārstēšanu.

Izvērtējumā sniegta informācija par RSU plānoto infrastruktūras būvniecības ieceri¹¹, kas iekļautos kopējā RSU ekosistēmā. Ieceres ietvaros, Bērnu zobārstniecības jomas attīstībai Latvijā, jaunbūvē (Institūtam nomājot konkrētās telpas ~ 934 m² platībā no RSU) plānots izveidot Bērnu zobārstniecības klīniku, kas nodrošinātu, ka pakalpojumi tiek sniegti bērniem (t.sk. arī bērniem ar invaliditāti vai multidisciplināros gadījumos) piemērotākās un plašākās telpās, vienlaikus nodrošinot iespēju palielināt Institūta kapacitāti valsts apmaksātu bērnu zobārstniecības pakalpojumu nodrošināšanā. Tomēr RSU norāda, ka valsts apmaksāto pakalpojumu apmērs ir atkarīgs no NVD pasūtījuma un pieejamajām kvotām.

Endodontijas nodaļa

Nodaļa veic sarežģītu endodontisku ārstēšanu un pārārstēšanu, jeb zoba sakņu kanālu ķīmisku un mehānisku apstrādi mikroskopa kontrolē gan bērniem, gan pieaugušajiem. Vizīšu laikā tiek pielietotas modernas iekārtas, kas uzlabo ārstēšanas gaitu un prognozi - moderni endomotori, ķīmisku apstrādes līdzekļu aktivatori, ultraskaņas ierīces, jaunākās sakņu kanālu sistēmas pildīšanas iekārtas. Būtiska daļa no Endodontijas nodaļas pacientiem ir citu zobārstniecības privātprakšu nosūtīti pacienti uz Institūtu tieši dēļ Endodontijas nodaļas speciālistu uzkrātās pieredzes sarežģītu ārstēšanas un pārārstēšanas procedūru veikšanai.

Periodontoloģijas nodaļa

Periodontoloģijas nodaļā tiek veikta augsti kvalificēta periodonta slimību plānveida ārstēšana pilnā apjomā. Ārstniecības procesu īsteno gan sertificēti speciālisti – periodontologi, gan rezidenti periodontoloģijas programmā, kā arī zobu higiēnisti. Periodontoloģijas nodaļā pacientu ārstēšanai tiek ieviestas jaunas metodes, kas atzītas visā pasaulē, kā arī, attīstīta sīkāka specializācija nozares ietvaros, piemēram, smaganu plastiskā ķirurģijā, uzlabota sadarbība ar speciālistiem no citām nodaļām vienota ārstēšanas plāna izstrādē un realizācijā, īpaši plānojot implantāciju un zobu protezēšanu.

2. Zobu protezēšanas klīnika¹²

Klīnikas darbības veidi – zobu protezēšanas klīniskā daļa, zobu higiēna, zobu tehniskā laboratorija, zobu digitālā laboratorija, studentu apmācība, rezidentu apmācība.

Klīnikā tiek sniegti augsti kvalificēti pakalpojumi atsevišķu zobu, zobu rindu un sakodiena proporciju atjaunošanā. Zobu protezēšana ietver ne vien trūkstošo zobu aizvietošanu funkcionālītātes nodrošināšanai, bet arī estētisku atjaunošanu vai uzlabošanu.

Paralēli klīniskajam darbam ar pacientiem, visi klīnikas darbinieki ir iesaistīti studentu apmācībā, pētniecībā un pilnveides darbībās – tālākizglītības kursi, jaunāko tehnoloģiju apguve, pieredzes apmaiņa sadarbībā ar ārvalstu universitātēm.

3. Ortodontijas klīnika¹³

Klīnikas darbības veidi – ortodontija bērniem un pieaugušajiem, miofunkcionālā terapija¹⁴, vizuālās diagnostikas un ortodontijas tehniskā laboratorija, zobu higiēna, studentu

¹¹ Skat. arī 24-TA-1340 "Par apropriācijas pārdali no budžeta resora "74. Gadskārtējā valsts budžeta izpildes procesā pārdalāmais finansējums" 20.00.00 programmas "Veselības aprūpes pasākumu īstenošana",

https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/8f379919-8f30-4f58-abd8-c57943161bff

¹² <https://stomatologijasinstituts.lv/pakalpojumi/zobu-protezesanas-klinika/>

¹³ <https://stomatologijasinstituts.lv/pakalpojumi/ortodontijas-klinika/>

¹⁴ Miofunkcionālā terapija - ārstēšanas metode sejas un mutes muskuļu funkcijas uzlabošanai (ietver t.sk.,

apmācība, rezidentu apmācība.

Ortodontijas klīnikā bērniem un pieaugušiem tiek veikta zobu, žokļu un sejas funkcionālo traucējumu, sakodiena anomāliju, deformāciju un iedzimto sindromu ortodontiska, funkcionāla ārstēšana. Klīnikā vienuviet strādā Latvijā pieredzējušākie ortodontijas speciālisti, kuru zinātniskajai, akadēmiskajai un klīniskajai pieredzei nav līdzvērtīgas nevienā citā Latvijas zobārstniecības privātpraksē.

Klīnikas pacientu skaits pēdējo 5 gadu laikā palielinājies par vidēji 10 % gadā ar tendenci pieprasījumam pieaugt tieši pieaugušo pacientu grupā, ko RSU daļēji skaidro ar klīnikas nepārtraukto modernizāciju, kas ļauj paaugstināt gan estētiskos, gan funkcionālos standartus kvalitatīvākam ortodontiskās ārstēšanas rezultātam. To nodrošina ārstēšanas procesa integrācija ar vizuāli–digitālās un radioloģijas diagnostikas metodēm, audiologopēdijas, fizioterapijas, zobu protezēšanas, periodontoloģijas, mutes un žokļu ķirurģijas, un citu speciālistu piedāvātajām metodēm.

4. Mutes, sejas un žokļu ķirurģijas klīnika¹⁵

Klīnikas darbības veidi – akūtā mutes ķirurģija, ambulatorā plānveida ķirurģija, dienas stacionārs ar operāciju bloku, studentu apmācība, rezidentu apmācība.

Klīnika sniedz akūtu un plānveida ārstēšanu pacientiem ar patoloģijām mutes, sejas un žokļu rajonā, nodrošinot daudzveidīgas un zināšanu ietilpīgas procedūras un pakalpojumus.

Ambulatorajā nodaļā tiek ārstēti pacienti ar akūtām sāpēm, iekaisuma procesiem un traumām mutes, sejas un žokļu rajonā. Stacionārā veic komplikētu plānveida dentoalveolāro ķirurģiju¹⁶, zobu ekstrakcijas, mīksto audu operācijas, labdabīgu un ļaundabīgu veidojumu izņemšanu, traumu ārstēšanu vietējā un vispārējā anestēzijā. Pacientiem veic arī kaula un mīksto audu reģenerācijas operācijas, kas nepieciešamas zobu implantātu ievietošanai, u.c. ķirurģiskas un endoskopiskas operācijas.

Mutes, sejas un žokļu ķirurģijas klīnika ir vadošā veselības aprūpes iestāde valstī, kur veic NVD finansētu bērnu mutes veselības ķirurģisku aprūpi, nodrošina pakalpojumus gan akūti, gan plānveidā bērniem no visas valsts.

Klīnikā veic arī plastisko ķirurģiju rinoplastikas¹⁷, otoplastikas¹⁸, rētu korekcijas, zoda un vaiga kaulu, plakstiņu plastikas, sejas ādas nostiepšanas un individuālo implantātu ievietošanas operācijas gan traumatisku defektu, gan estētisku apsvērumu dēļ.

Kaulu struktūru aizvietojošos implantus sadarbībā ar Baltijas Biomateriālu ekselences centru (turpmāk – BBCE) izgatavo uz vietas Institūta digitālā laboratorijā.

Mutes, sejas un žokļu ķirurģijas klīnikā ietilpst arī šādas struktūrvienības.

Lūpu, aukstlēju un iedzimtu sejas šķeltnu centrs. Organizatoriski metodisks bērnu ar iedzimtām sejas šķeltnēm ārstēšanas un rehabilitācijas centrs ar zinātnisku un pedagoģisku ievirzi. Ārstēšana ir valsts apmaksāts pakalpojums. Ārstēšana ir multidisciplināra¹⁹ un etapveidīgi notiek ilgstošā laika periodā, jo ir saistīta ar bērna augšanu un attīstību. Tāpat centrs piedāvā konsultācijas grūtniecības laikā par gaidāmā bērna ar šķeltni iespējamo ārstēšanas gaitu. Būtiska ir arī šī centra starptautiskā sadarbība – ar Rostokas, Tartu un Viļņas universitātēm, veicot pētījumus un izveidojot ārstēšanas un novērošanas protokolu atkarībā

audiologopēda, fizioterapeita nodarbības)

¹⁵ <https://stomatologijasinstituts.lv/pakalpojumi/mutes-sejas-un-zoklu-kirurgijas-klinika/>

¹⁶ Dentoalveolārā ķirurģija – zobu ķirurģijas virziens, kas specializējas zobu un apkārtējo audu ārstēšanā.

¹⁷ Rinoplastika – deguna plastiskā operācija jeb deguna formas korekcija.

¹⁸ Otoplastika – ausu korekcijas operācija.

¹⁹ Ārstēšanas un novērošanas procesā piedalās mutes, sejas un žokļu ķirurgi, ortodonti, audiologopēdi, ģenētikas speciālisti, barošanas konsultanti. Notiek sadarbība ar Latvijas bērnu dzirdes centru un ar ausu, kakla un deguna ārstiem, psihoterapeitu, kā arī sadarbība ar P.Stradiņa Klīniskās Universitātes Slimnīcu un Bērnu klīnisko universitātes slimnīcu, kur notiek šo bērnu ķirurģiskā ārstēšana.

no ārstēšanas veida. Sadarbībā ar Somijas, Zviedrijas, Vācijas ķirurgiem tiek pilnveidotas ķirurģiskās ārstēšanas metodes.

Sejas un žokļu integrētās ārstēšanas konsīlijs. Organizēta speciālistu grupa – ortodonti, mutes, sejas un žokļu ķirurgi, radiologi, fizioterapeiti un pēc nepieciešamības citi speciālisti, kas pacientiem ar citām iedzimtām vai iegūtām sakodiena, sejas un žokļu anomālijām un deformācijām, kur ir nepieciešama integrēta ortodontiska ārstēšana un ortognātiska ķirurģija²⁰, iknedēļas konsīlijos nosaka nepieciešamos izmeklējumus, integrētas ārstēšanas plānus, kopīgi kontrolē ortodontiskās ārstēšanas procesu un sagatavo pacientus ortognātiskai ķirurģijai, pēc kuras turpinās ortodontiska sakodiena korekcija un novērošana.

Ārstēšanas process ilgst vidēji no 3 līdz 5 gadiem. Pacientu dati tiek apkopoti datu bāzē vairāk kā 20 gadus. Ārstēšanas rezultāti ir atspoguļoti vairākās starptautiski citētās publikācijās un apkopoti promocijas darbos. Speciālisti ir operējuši smagus iedzimtus sindromus, piedaloties ķirurgiem no ārvalstīm, kā arī devušies operēt uz citām valstīm. Šāda integrētā, augsti kvalificētā pacientu aprūpe RSU un Institūta ieskatā, būtu turpmāk jāattīsta kā nozīmīgs centrs Institūta struktūrā.

Mutes medicīnas centrs. Centra darbības veidi – pacientu konsultācijas un ārstēšana, zinātnisko pētījumu realizācija, studentu apmācība, rezidentu apmācība.

Vienīgais specializētais centrs Latvijā, kurā nodarbojas ar dažādu periorālo audu un mutes gļotādas čūlu, bakteriālu infekciju, mutes gļotādu slimību, vēždraudes un ļaundabīgo audzēju, alerģisku reakciju, dedzinošas mutes sindroma, siekalu dziedzeru traucējumu, sistēmu slimību izpausmju gļotādā u.c. slimību diagnostiku un ārstēšanu. Mutes patoloģiju diagnostikā tiek pielietotas mūsdienīgas tehnoloģijas, kas norāda uz 16 morfoloģiskām un bioķīmiskām izmaiņām audu fluorescencē, tiek veikti siekalu testi agrīnai vēža diagnostikai.

Diagnostiskā radioloģija. Diagnostiskās radioloģijas nodaļa piedāvā pilnu konvencionālo un 3D konusa stara datortomogrāfijas izmeklējumu klāstu zobu, žokļu un sejas struktūru vizualizācijai, diagnostikai, rekonstrukcijai un ārstēšanas plānošanai un rezultātu izvērtēšanai. Nodaļa piedāvā arī siekalu dziedzeru, sejas un mutes dobuma ultrasonogrāfijas diagnostiskos pakalpojumus. Pakalpojumi tiek sniegti visām Institūta struktūrvienībām. Radioloģiskie izmeklējumi ir neatņemama sastāvdaļa pētījumu un promocijas darbu izstrādē.

Miega laboratorija. Tās specializācija ir visdažādākie elpošanas traucējumi miegā, t.sk. krākšana, obstruktīva miega apnoja jeb elpas aizture miegā.

Anestezioloģijas nodaļa. Vispārējās anestēzijas un cita veida anestezioloģiskā aprūpe tiek veikta, galvenokārt Bērnu terapijas un Mutes, sejas un žokļu ķirurģijas klīnikās, kā arī pēc nepieciešamības citu struktūrvienību pacientiem.

5. Implantoloģijas klīnika

Implantoloģijas klīnika piedāvā pilnu pakalpojumu klāstu un jaunākās tehnoloģijas trūkstošo zobu aizvietošanai ar zobu implantātiem. Pakalpojumi pacientiem ir pieejami divās ģeogrāfiskās vietās – Pārdaugavā²¹ un Rīgas centrā²².

Klīnikas darbības veidi – zobu implantoloģija un zobu protezēšana, mutes, sejas un žokļu ķirurģija, ortodontija, endodontija, periodontoloģija, estētiskā zobārstniecība, vispārējā zobārstniecība, diagnostiskā radioloģija, zobu tehniskā un digitālā laboratorija, rezidentu apmācība.

Kā norādīts klīnikas tīmekļa vietnē²³, klīnika (Baznīcas ielā, Rīgā) ir radīta ar mērķi piedāvāt augstas klases pakalpojumus implantoloģijā, mutes, sejas un žokļu ķirurģijā un

²⁰ Ortognātiskā ķirurģija - specializēta ķirurģiskā procedūra, kas tiek veikta, lai labotu žokļa un sejas struktūras defektus. Šāda ķirurģija ir nepieciešama, ja ir nopietnas problēmas ar zobu sakodieniem, žokļu attiecībām vai sejas simetriju, kas nevar tikt labotas tikai ar ortodontisku ārstēšanu.

²¹ <https://stomatologijasinstituts.lv/pakalpojumi/implantologijas-klinika/>

²² <https://www.implantologijasklinika.lv/lv>

²³ <https://www.implantologijasklinika.lv/lv/par-mums>

zobārstniecībā, pacientiem pieejamā un ērtā vietā, Rīgas centrā. Klīnika ir izveidota ar mērķi pacientiem nodrošināt ērtu visu vajadzīgo speciālistu pieejamību vienuviet. Izvērtējumā norādīts, ka visi speciālisti vienlaikus ir arī mācībspēki Rīgas Stradiņa universitātes Zobārstniecības fakultātē.

Klīnika (Baznīcas ielā, Rīgā) atvērta 2017. gada aprīlī, kā pirmā specializētā augstākās kvalitātes implantoloģijas klīnika Latvijā, lai nodrošinātu, ka visi Institūta implantoloģijas speciālisti strādātu vienkopus, vienā komandā un vienlaicīgi. Tāpat 2017. gadā, atverot klīniku, plānots, ka nākotnē jaunā klīnika nodrošinās arī padziļinātu pētniecības darbu jaunu biomateriālu izveidē un tālākizglītībā rezidentiem, virzot RSU zobārstniecības apmācību, pētniecību un pakalpojumu pieejamību arvien plašākā starptautiskā mērogā.²⁴

No 2019. gada rudens klīnikas pakalpojumu klāsts papildināts ar ortodontijas nodaļu. Tādējādi klīnikā tiek nodrošināta dažādu zobārstniecības pakalpojumu pieejamība vienkopus, nodrošinot pacientiem kompleksu ārstēšanu ne tikai pie speciālistiem ortodontijā, bet nepieciešamības gadījumā, arī ārstēšana sadarbībā ar speciālistiem periodontoloģijā, implantoloģijā, zobu protezēšanā, mutes, sejas un žokļu ķirurģijā un endodontijā.²⁵

Izvērtējumā secināts, ka Institūta darbība ir atbilstoša VPIL 88. panta pirmās daļas 1. un 2. punktam.

RSU līdzdalības saglabāšana Institūtā sekmē pakalpojumu pieejamību visiem pacientiem nepieciešamajā apjomā un atbilstoši pacientu vajadzībām, kā arī ir saskaņā ar nacionālajos attīstības plānošanas dokumentos veselības jomā noteikto – uz cilvēku centrētai un integrētai veselības aprūpei.

Attiecīgi, pārtraucot RSU līdzdalību Institūtā, kā būtiskākie iespējamie riski un negatīvā ietekme identificēti šādi faktori:

- samazinātos vai tiktu zaudēta RSU kā zinātnes universitātes iespēja nodrošināt vienotu un kvalitatīvu studiju un zinātnes pakalpojumu, tiktu zaudēta studiju procesa klīniskā bāze RSU zobārstniecības studiju programmām (zināšanu un pieredzes attīstība un pārnese – 80 % no Institūta ārstiem ir RSU pasniedzēji, docētāji un profesori), tādējādi negatīvi ietekmējot jauno speciālistu sagatavošanu un jaunu pakalpojumu ieviešanu, ar būtisku ietekmi ilgtermiņā;
- negatīva ietekme uz zobārstniecības attīstību Latvijā, ņemot vērā, ka Institūts ir uzskatāms par Latvijas zobārstniecības jomas ekselences centru, kas uztur specialitātes līmeni, nodrošina izglītību, medicīnas personālu un pētniecību (līdzīgi kā citās ES valstīs universitāšu klīnikas, kas nacionālā līmenī nodrošina zināšanu, metodikas, tehnoloģiju izaugsmes potenciālu).
- atsevišķu pakalpojumu sniegšanas pārtraukšana – valstij nebūtu iespējas ietekmēt privāta pakalpojumu sniedzēja darbības virzienus;
- kompleksu/ multidisciplināru pakalpojumu nepieejamība;
- mainot piedāvāto pakalpojumu segmentu vai atsakoties no noteikta veida pakalpojumiem, būtiski palielinātos slogs uz citām zobārstniecības iestādēm, kas nodrošina gan valsts apmaksātus, gan maksas pakalpojumus zobārstniecības jomā, tādējādi apgrūtinot pacientiem iespējas saņemt laicīgi nepieciešamos zobārstniecības pakalpojumus;
- valsts apmaksātu pakalpojumu pieejamības pasliktināšanās gan bērniem (t.sk. ar invaliditāti), gan pieaugušajiem (Černobiļas atomelektrostacijas avārijas seku likvidēšanas dalībniekiem).

²⁴ <https://medicine.lv/raksti/rsu-stomatologijas-instituts-atklaj-implantologijas-kliniku-foto>

²⁵ <https://medicine.lv/raksti/rsu-stomatologijas-instituts-paplasinajis-implantologijas-kliniku-pusaudziem-un-pieaugusajiem-p-5378be4430>

KP viedoklis

KP ir iepazinusies un izvērtējusi RSU Izvērtējumā norādīto, kā arī publiski pieejamo informāciju par Institūta darbību, kas ietver iepriekš norādītos trīs darbības virzienus – *akadēmisko, pētniecisko un klīnisko darbības virzienu* un sniedz šādu viedokli.

KP ieskatā, attiecībā uz Institūta darbības pamatotības novērtējumu ir būtiski un ir jāņem vērā ne vien VPIL 88. panta pirmajā daļā noteiktie nosacījumi, bet Institūta darbība ir vērtējama arī kopsakarā ar Augstskolu likuma 25.¹ pantā noteikto attiecībā uz zinātnes augstskolām, kas paredz universitātes ekosistēmas izveidi, lai nodrošinātu zināšanu radīšanu un uzkrāšanu, kā arī pārnesi sabiedrībā, inovāciju jaunradi, jaunu zinātņietilpīgu uzņēmumu veidošanu, pakalpojumu sniegšanu universitātes stratēģiskās specializācijas jomās, veidojot biedrību, nodibinājumu, komercsabiedrību, zinātnisko institūciju, izglītības iestāžu un citu subjektu vienotu ietvaru kā universitātes vadībā un pārraudzībā mērķtiecīgi strādājošu institūciju kopu.

Attiecīgi, kopumā KP vērtējumā Institūts un tā darbība akadēmiskajā, pētnieciskajā un klīniskajā darbības virzienā ir būtiska RSU kā zinātnes universitātes ekosistēmas sastāvdaļa, attiecīgi RSU līdzdalības saglabāšana Institūtā un Institūta darbība ir nozīmīga nacionālā līmenī, jo Institūts ir uzskatāms par Latvijas zobārstniecības nozares ekselences centru un tā darbība Latvijas tautsaimniecībai ir būtiska visos darbības virzienos, nodrošinot gan būtisku ieguldījumu zobārstniecības nozares akadēmiskajā un pētnieciskajā virzienā, t.sk., jauno zobārstniecības speciālistu apmācībā, attīstot jaunas ārstēšanas metodes un materiālu pielietojumu zobārstniecībā, gan nodrošinot visas Latvijas iedzīvotājiem (bērniem un pieaugušajiem) pieejamību zobārstniecības pakalpojumiem, t.sk. sarežģītos iedzimtu patoloģiju un iegūtu stāvokļu gadījumos, pakalpojumu sniegšanā bērniem ar invaliditāti, multidisciplināros gadījumos, u.c. šajā atzinumā atspoguļotajos pakalpojumu veidos.

Tāpat, ņemot vērā Institūta ārstu-speciālistu iegūto pieredzi sarežģītu gadījumu ārstēšanā, Institūts nodrošina pacientu pārārstēšanu (piemēram, endodontijā), kā arī sarežģītos, multidisciplināros gadījumos tieši paši zobārstniecības pakalpojumu sniedzēji nosūta savus pacientus uz Institūtu, augsti kvalificētu pakalpojumu saņemšanai. Attiecīgie piemēri, KP ieskatā, arī norāda uz Institūta un tajā strādājošo speciālistu un izmantoto tehnoloģiju būtisko lomu Latvijā zobārstniecības nozarē.

Institūta darbība nodrošinot *akadēmiskā virziena* izpildi, nodrošinot zināšanu un pieredzes attīstību un pārnesi, KP ieskatā var tikt vērtēta kā stratēģiski svarīgs pakalpojums atbilstoši VPIL 88. panta pirmās daļas 2. punktam, ņemot vērā Institūta ārstu-speciālistu iesaisti RSU Zobārstniecības fakultātes akadēmiskajā darbā.

Vienlaikus KP vērs RSU un Institūta uzmanību uz Implantoloģijas klīnikas tīmekļa vietnē²⁶ norādīto informāciju, ka *visi speciālisti vienlaikus ir arī mācībspēki Rīgas Stradiņa universitātē, Zobārstniecības fakultātē*. KP aicina pārbaudīt minētās informācijas atbilstību reālajai situācijai un nepieciešamības gadījumā to precizēt, t.sk. norādot precīzu informāciju par klīnikas speciālistiem, kas ir RSU akadēmiskais personāls.

Institūta darbība *pētnieciskā virziena* izpildē, KP ieskatā ir vērtējama kā atbilstoša VPIL 88. panta pirmās daļas 2. punktam, nodrošinot, veicinot un virzot zobārstniecības nozares un jaunu metožu un materiālu attīstību, kas ir nozīmīgi nacionālā līmenī.

Vienlaikus KP aicina RSU vērtēt iespējas pētnieciskā darbības virziena īstenošanā (piemēram, jaunu, inovatīvu metožu un materiālu piemērošanā un ieviešanā) attīstīt sadarbību ar privātā sektora zobārstniecības tirgus dalībniekiem.

Attiecībā uz Institūta *klīnisko darbības virzienu*, ņemot vērā Institūta tīmekļa vietnē

²⁶ <https://www.implantologijasklinika.lv/lv/specialisti>

pieejamo informāciju par Institūta ārstniecības personāla specialitātēm un darbu Institūta struktūrvienībās, KP secina, ka, kaut arī Institūtā ir vairākas specializētas struktūrvienības, tomēr šo struktūrvienību darbība daļā pakalpojumu pārklājas, ņemot vērā, ka Institūts sniedz multidisciplinārus pakalpojumus, kur ir nepieciešama dažādu zobārstniecības speciālistu iesaiste, piemēram, ortodonts, strādā gan Ortodontijas klīnikā, gan Lūpu, aukslēju un sejas šķeltnu centrā.

Attiecībā uz *Terapeitiskās zobārstniecības klīnikas* darbību, kurā tiek sniegts plašs zobārstniecības pakalpojumu klāsts vairākās struktūrvienībās, KP ieskatā, klīnikas darbība ir vērtējama kā atbilstoša VPIL 88. panta pirmās daļas 1. un 2. punktam, nodrošinot pakalpojumu sniegšanu daļējas tirgus nepilnības apstākļos (sevišķi attiecībā uz sarežģītiem gadījumiem, kad citi zobārstniecības pakalpojumu sniedzēji konkrētos pakalpojumus nepiedāvā), kā arī klīnikas sniegtie pakalpojumi ir vērtējami kā stratēģiski svarīgi pakalpojumi, ņemot vērā arī sasaisti ar Institūta akadēmisko un pētniecisko darbības virzienu.

KP ieskatā, būtiska ir Institūta darbība *bērnu zobārstniecības* jomā, sevišķi ņemot vērā Izvērtējumā norādīto, ka tiek sniegti zobārstniecības pakalpojumi bērniem ar invaliditāti, zobārstniecības pakalpojumi bērniem vispārējā narkozē, tāpat bērnu zobārstniecības speciālisti sadarbībā ar citu Institūta struktūrvienību speciālistiem nodrošina multidisciplināru ārstēšanu.

Kaut arī saskaņā ar Institūta tīmekļa vietnē pieejamo informāciju²⁷ Bērnu zobārstniecības nodaļas darbība pamatā ir saistīta ar terapeitisko zobārstniecību, t.sk., zobu higiēnas pakalpojumu sniegšanu, un šo pakalpojumu sniegšanas tirgū Institūts konkurē ar citiem bērnu zobārstniecības pakalpojumu sniedzējiem, kas ir iesaistījušies valsts apmaksātās bērnu zobārstniecības pakalpojumu sniegšanā, arī šajā gadījumā, KP vērtējumā, ir jāņem vērā Institūta klīniskā darbības virziena sasaiste ar akadēmisko virzienu, kas nodrošina Institūta darbinieku zināšanu un pieredzes pārneš, tādējādi nodrošinot topošo zobārstniecības speciālistu un rezidentu izglītošanu. Līdz ar to Institūta darbība bērnu zobārstniecības pakalpojumu sniegšanas jomā var tikt vērtēta kā atbilstoša VPIL 88. panta pirmās daļas 1. un 2. punktam.

Attiecībā uz Izvērtējumā sniegto informāciju par plānoto Bērnu zobārstniecības klīnikas izveidi, ko plānots īstenot, RSU studiju ekosistēmas ietvaros attīstot jaunu RSU ēku, kurā tiktu izvietota Bērnu zobārstniecības klīnika, Institūtam nomājot attiecīgās telpas no RSU, KP ieskatā, jāņem arī vērā, ka plānotā infrastruktūra būs RSU īpašums, kas iekļausies RSU kā zinātnes universitātes kopējā ekosistēmā. Tāpat, kā secināms no publiski pieejamās informācijas Tiesību aktu projektu portālā²⁸, atbalsta piešķiršanā VM ir jāievēro normatīvie akti valsts atbalsta jomā. KP vērtējumā, atbilstoši Izvērtējumā sniegtajai informācijai, Bērnu zobārstniecības klīnikas izveide plašākās, piemērotākās telpās potenciāli varētu mazināt bērnu zobārstniecības pakalpojumu nepieejamību (daļēju tirgus nepilnību), tomēr, jāuzsver, ka būtiskākais apstāklis pakalpojumu pieejamībai kopumā ir publiskā finansējuma nepietiekamība, attiecīgi pakalpojumu pieejamība vienlaikus ir atkarīga no NVD pieejamā un pakalpojumu sniedzējiem piešķirtā finansējuma.

Vienlaikus, KP uzsver un vērš VM, RSU un Institūta uzmanību, ka bērnu zobārstniecības pakalpojumu pieejamības uzlabošanai Institūtā nevajadzētu atstāt negatīvu ietekmi tirgū uz citiem bērnu zobārstniecības pakalpojumu sniedzējiem. T.i., arī citiem bērnu zobārstniecības pakalpojumu sniedzējiem uz vienlīdzīgiem nosacījumiem ir jānodrošina iespēja sniegt valsts apmaksātus bērnu zobārstniecības pakalpojumus, tādā veidā veicinot konkurenci pakalpojumu sniedzēju tirgū un nodrošinot plašāku pakalpojumu pieejamību visā Latvijā. Attiecīgi, pārskatot valsts finansējuma apmēru bērnu zobārstniecības pakalpojumu

²⁷ <https://stomatologijasinstituts.lv/pakalpojumi/zobarstniecibas-klinika/>

²⁸ <https://tapportals.mk.gov.lv/structuralizer/data/nodes/934b822c-7a16-4304-929a-b8a56433367e/preview>

sniegšanai, no konkurences viedokļa nebūtu atbalstāma papildu valsts finansējuma piešķiršana tikai Institutam, ja pakalpojumus lielākā apjomā būtu gatavi sniegt arī citi (t.sk., privātie) zobārstniecības pakalpojumu sniedzēji.

Attiecībā uz telpu nomu, KP norāda, ka tās ieskatā gadījumos, kad publiskas personas kapitālsabiedrība veic saimniecisko darbību telpās, kas nav tās īpašums, lai šai kapitālsabiedrībai tādējādi netiktu radītas nepamatotas priekšrocības KL 14.¹ panta izpratnē attiecībā pret privātajiem komersantiem, nomas maksa par tās lietošanā nodoto telpu izmantošanu būtu nosakāma uz vienlīdzīgiem nosacījumiem, kā tā tiktu noteikta citam privātajam nomniekam.²⁹

Tāpat, ņemot vērā Izvērtējumā norādīto, ka Institūta saimnieciskā darbība un tehnoloģiskā attīstība tiek nodrošināta, sniedzot maksas pakalpojumus un Institūta finansiālie rādītāji ir pozitīvi (Institūts strādā ar peļņu), KP aicina VM un RSU rūpīgi vērtēt un pamatot nepieciešamību ieguldīt publisko finansējumu Institūta tehnoloģiju un aprīkojuma iegādes finansēšanai, ja konkrēto mērķu sasniegšanai nepieciešamie līdzekļi ir paša Institūta rīcībā.³⁰

Zobu protezēšanas klīnikas, Ortodontijas klīnikas un Mutes, sejas un žokļu ķirurģijas klīnikas darbība KP ieskatā vērtējama kā atbilstoša VPIL 88. panta pirmās daļas 1. un 2. punktam, ņemot vērā, ka klīnikas nodrošina gan klīniskā, gan akadēmiskā un pētnieciskā Institūta darbības virzienu izpildi un sasaisti. T.sk., klīnikas nodrošina multidisciplināru ārstēšanu gadījumos, kad ir nepieciešama dažādu zobārstniecības apakšspecialitāšu speciālistu iesaiste ārstēšanas procesā, kā arī gadījumos, kad Institūts ir vienīgais pakalpojumu sniedzējs, kas spēj sniegt pacientiem nepieciešamo medicīnisko palīdzību zobārstniecībā.

KP secina, ka daļa no šajās klīnikās strādājošajiem ārstiem-speciālistiem ir nodarbināti arī Implantoloģijas klīnikā (Baznīcas ielā, Rīgā).

KP vērš RSU un Institūta uzmanību uz *Mutes, sejas un žokļu ķirurģijas klīnikas* darbību plastiskās ķirurģijas jomā un aicina rūpīgi izvērtēt nepieciešamību turpināt sniegt kosmētiskās operācijas (deguna un ausu formas uzlabošanai, kā arī plakstu, sejas un kakla ādas novecošanās dēļ).

KP ieskatā, ņemot vērā Institūta darbības profilu, kas pamatā ir saistīts ar iedzimtu patoloģiju, kā arī traumu rezultātā radušos mutes, sejas un žokļu stāvokļu ārstēšanu un rekonstrukciju, Institutam pirmšķietami nebūtu jāsniedz plastiskās ķirurģijas pakalpojumi, ja tie tiek veikti kosmētiskos nolūkos un nav tieši saistīti ar medicīniskām indikācijām.

Attiecībā uz *Implantoloģijas klīnikas* darbību un šīs klīnikas izveidi Rīgas centrā, atbilstoši sniegtajai informācijai, Implantoloģijas klīnika tās izveides brīdī 2017. gadā bija pirmā specializētā augstākās kvalitātes zobārstniecības implantoloģijas klīnika Latvijā. Attiecīgi, konkrētā Institūta struktūrvienība tika izveidota, lai nodrošinātu augstas klases multidisciplināru pakalpojumu pieejamību iedzīvotājiem, izmantojot Institūta speciālistu augsto kvalifikāciju, pieredzi, zinātību, kā arī tehnoloģiskās iespējas, apvienojot klīnisko darbu ar pētniecību un akadēmisko darbību RSU, 2019. gadā klīnikā uzsākta arī ortodontijas pakalpojumu sniegšana.

KP ieskatā Implantoloģijas klīnikas darbība var tikt vērtēta kā atbilstoša VPIL 88. panta pirmās daļas 1. un 2. punktam, novēršot daļēju tirgus nepilnību konkrēto pakalpojumu tirgū, kā arī sniedzot stratēģiski svarīgus pakalpojumus, kas iever sevī gan klīnisko, gan akadēmisko, gan pētniecisko darbības virzienu.

Tāpat KP ieskatā, izvēlēta klīnikas atrašanās vieta Rīgas centrā var veicināt pakalpojumu pieejamību iedzīvotājiem, kā arī KP ņem vērā, ka klīnika izveidota laikā, kad šo

²⁹ Skat. KP apkopojumu par 2020. un 2021. gadā sniegtajiem atzinumiem par publisko personu kapitālsabiedrību darbību veselības aprūpes pakalpojumu sniegšanas jomā, 57. rindkopa.

<https://www.kp.gov.lv/lv/media/10028/download?attachment>

³⁰ Skat. arī Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras 17.09.2024. vēstulē Nr. 2024/719 2. lp. norādīto.

pakalpojumu tirgus vēl nebija attīstījies līdzšinējā apjomā, kā arī būtisko Institūta lomu zobārstniecības attīstībā Latvijā. Tomēr, ņemot vērā zobārstniecības pakalpojumu izmaksas kopumā³¹ un to, ka klīnika sniedz tikai maksas pakalpojumus, tad šobrīd, tirgum attīstoties un tajā ienākot un darbojoties arī citiem līdzvērtīgiem pakalpojumu sniedzējiem implantoloģijas pakalpojumu segmentā, Institūts aktīvi konkurē ar šiem pakalpojumu sniedzējiem par pacientu piesaisti. T.sk., ņemot vērā, ka klīnikā tiek sniegti ne vien pakalpojumi implantoloģijā, bet arī tiek sniegti terapeitiskās zobārstniecības pakalpojumi, zobu higiēnista pakalpojumi utt.

KP ieskatā, bez rūpīgas tirgus situācijas izpētes un pamatojuma atbilstībai kādam no VPIL 88. panta pirmās daļas nosacījumiem, nebūtu atbalstāma turpmāka Institūta darbības apjoma palielināšana zobārstniecības nozarēs, kurās tirgus ir piesātināts un ir pietiekams skaits privāto pakalpojumu sniedzēju.

KP norāda, ka tas, ka publiskas personas kapitālsabiedrība darbojas un sniedz pakalpojumus tirgū paralēli privātā sektora tirgus dalībniekiem, pats par sevi nenozīmē to, ka publiskas personas kapitālsabiedrībai darbība konkrētajā nozarē būtu jāpārtrauc.

Tomēr KP vērs RSU un Institūta uzmanību un uzsver, ka Institūtam kā publiskas personas kapitālsabiedrībai darbojoties tirgū, pastāv īpaša atbildība ievērot Konkurences likuma 14.¹ pantu jeb konkurences neitralitāti, lai sabiedrības interesēs nepieļautu, ka Institūta rīcība kavē, ierobežo vai deformē konkurenci. KP norāda, ka publisko personu (un to kapitālsabiedrību) rīcība pretēji konkurences neitralitātes principiem ilgtermiņā var novest pie privāto uzņēmumu izstumšanas no tirgus, ieguldījumu un inovāciju kavēšanas, bremzējot esošo uzņēmumu attīstību un jaunu uzņēmumu ienākšanu tirgū. Papildus tas ierobežo patērētāju izvēles iespējas un var radīt nepamatotu cenu pieaugumu, un galu galā tas var novest arī pie komercdarbības veikšanā ieguldīto publiskās personas resursu nelietderīgas izmantošanas, kas ir paredzams rezultāts brīvas un godīgas konkurences neesamībai.

Attiecībā uz Institūta tirgus daļu un iespējamo ietekmi uz zobārstniecības pakalpojumu tirgu Latvijā, Izvērtējumā norādīts, ka Institūta tirgus daļa zobārstniecības pakalpojumu sniegšanas jomā Latvijā ir aptuveni 15 % no kopējā tirgus. Izvērtējumā nav sniegta detalizēta informācija par Institūta tirgus daļu konkrētās zobārstniecības apakšspecialitātēs. RSU nesaskata, ka Institūta darbība negatīvi ietekmētu konkurenci tirgū un citu tirgus dalībnieku darbību un attīstību.

Tomēr ņemot vērā salīdzinoši lielo Institūtā nodarbināto zobārstniecības speciālistu skaitu³², kā arī Ārstniecības personu reģistrā (turpmāk – Reģistrs)³³ pieejamo informāciju par ārstniecības personām un to darba vietām, KP neizslēdz, ka Institūta tirgus daļa, atsevišķās zobārstniecības apakšspecialitātēs (RSU apgūstamajās zobārstniecības rezidentūras studiju programmās), iespējams, ir lielāka nekā 15 %, jo Institūta piedāvātos zobārstniecības apakšspecialitāšu pakalpojumus, sevišķi ārpus Rīgas, sniedz neliels skaits speciālistu/ tirgus dalībnieku.

Pārbaudot Reģistrā pieejamo informāciju, secināms, ka atsevišķu zobārstniecības apakšspecialitāšu ārsti pārsvarā pakalpojumus sniedz Rīgā (lielā daļā gadījumu tieši Institūtā). Un konkrētu zobārstniecības apakšspecialitāšu speciālistu pakalpojumi nav pieejami pat visās Latvijas valstspilsētās.

Tas, KP ieskatā, liecina par ierobežotu zobārstniecības speciālistu pieejamību tirgū, vienlaikus, KP rīcībā neesot detalizētākai un precīzai informācijai un datiem par zobārstniecības nozari un tajā strādājošiem speciālistiem un tirgus dalībniekiem, KP šī atzinuma ietvaros nevar izteikt pamatotus secinājumus par iemesliem zobārstniecības

³¹ Zobārstniecība Latvijā (ar atsevišķiem izņēmumiem) ir maksas pakalpojums, tāpēc prezumējams, ka klīnikas sniegtie pakalpojumi lielai daļai sabiedrības ir nepieejami to dārdzības dēļ.

³² <https://stomatologijasinstituts.lv/specialisti/>

³³ <https://registri.vi.gov.lv/apd>

speciālistu nepietiekamam skaitam un darbības pārklājumam visā Latvijas teritorijā.

Vienlaikus attiecībā uz Izvērtējumā norādīto, ka privātā sektora zobārstniecības pakalpojumu sniedzēji nenodrošina multidisciplināru pakalpojumu sniegšanu, kā arī RSU secinājumu, ka kopumā ir nepieciešama jaunu tirgus dalībnieku, kā arī kvalificētu zobārstniecības speciālistu ienākšana tirgū, jo pieprasījums pēc kvalitatīviem zobārstniecības pakalpojumiem ir augošs, KP sniedz šādu viedokli. KP piekrīt, ka, lai nodrošinātu plašāku zobārstniecības pakalpojumu pieejamību visas Latvijas iedzīvotājiem, būtu nepieciešama jaunu zobārstniecības speciālistu un tirgus dalībnieku ienākšana tirgū. Tomēr, gan attiecībā uz, iespējams, kopumā nepietiekamo zobārstniecības speciālistu skaitu Latvijā, sevišķi zobārstniecības apakšspecialitātēs (ortodontija, endodontija, periodontoloģija, bērnu zobārstniecība, mutēs, sejas un žokļu ķirurģija), gan Izvērtējumā norādīto, ka privātie pakalpojumu sniedzēji nesniedz multidisciplinārus pakalpojumus, būtu jānoskaidro iemesli, kāpēc attiecīgo speciālistu trūkst un kāpēc citi pakalpojumu sniedzēji nespēj vai nevēlas nodrošināt multidisciplināru pakalpojumu sniegšanu iedzīvotājiem. T.sk., jānoskaidro, vai tas, ka privātie pakalpojumu sniedzēji specializējas šaurā pakalpojumu jomā, ir pašu zobārstniecības pakalpojumu sniedzēju brīvi izvēlēts darbības modelis, vai, iespējams, tas ir saistāms ar konkrētu nozaru zobārstniecības speciālistu trūkumu un nepieejamību šiem pakalpojumu sniedzējiem.

Attiecīgi, VM kā veselības aprūpes politikas veidotājas un cilvēkresursu attīstības plānotājas veselības aprūpes nozarē, kā arī RSU kā vienīgās augstskolas Latvijā, kas piedāvā studijas zobārstniecībā un zobārstniecības apakšspecialitāšu rezidentūrā (arī Institūta kā zobārstniecības akadēmiskā un klīniskā virziena īstenotāja) kompetencē būtu veicināt pietiekamu zobārstniecības studiju vietu un rezidentūras vietu izveidi, t.sk., iespējami iesaistot arī privātā sektora tirgus dalībniekus, lai nodrošinātu jaunu speciālistu apmācību, kā arī dotu iespēju arī privātajiem zobārstniecības pakalpojumu sniedzējiem iegūt speciālistus, lai tādējādi nodrošinātu pakalpojumu pieejamību visas Latvijas iedzīvotājiem un veicinātu zobārstniecības pakalpojumu sniedzēju konkurenci tirgū.

Tomēr secināms, ka lielā mērā zobārstniecības speciālistu trūkums (sevišķi zobārstniecības apakšspecialitātēs, kas apgūstamas rezidentūrā) var būt saistīts un to ietekmē nepietiekamie finanšu resursi veselības aprūpes sistēmā, attiecīgi, līdzšinējā periodā nav ticis noteikts pietiekams skaits valsts apmaksāto rezidentūras studiju vietu, lai nodrošinātu šo speciālistu pieejamību un pārklājumu visā Latvijas teritorijā.

Apkopojot šajā atzinumā izdarītos KP secinājumus, KP norāda, ka tās ieskatā Institūta darbība kopumā ir vērtējama kā atbilstoša VPIL 88. panta pirmās daļas 1. un 2. punktam, tāpat Institūta darbība ir saistāma ar RSU kā zinātnes augstskolai Augstskolu likuma 25.¹ pantā noteikto pienākumu, veidot vienotu ekosistēmu.

Tomēr KP ieskatā, RSU un Institūtam ir rūpīgi jāizvērtē, vai RSU akadēmiskās darbības nodrošināšanai zobārstniecības nozarē ir nepieciešama Institūta darbība zobārstniecības pakalpojumu sniegšanā tirgū esošajā apjomā, konkurējot ar privātā sektora zobārstniecības pakalpojumu sniedzējiem. Bez rūpīgas tirgus situācijas izpēti un pamatojuma atbilstībai kādam no VPIL 88. panta pirmās daļas nosacījumiem, nav pieļaujama turpmāka Institūta darbības apjoma palielināšana zobārstniecības nozarēs, kurās darbojas pietiekams skaits privāto pakalpojumu sniedzēju un tirgus spēj apmierināt iedzīvotāju pieprasījumu.

Tāpat arī KP atgādina, ka saskaņā ar Kapitālsabiedrību pārvaldības likuma 7. panta pirmo daļu publiskai personai, kas dibinājusi kapitālsabiedrību vai ieguvusi līdzdalību esošā kapitālsabiedrībā, ir jāpārvērtē tās līdzdalība katrā kapitālsabiedrībā ne retāk kā reizi piecos gados. Minētais nostiprināts arī VPIL 88. panta septītajā daļā, kurā noteikts, ka publiska persona, kas dibinājusi kapitālsabiedrību vai ieguvusi līdzdalību esošā kapitālsabiedrībā, pārvērtē līdzdalību tajā saskaņā ar VPIL 88. pantu un Kapitālsabiedrību pārvaldības likumu.

Savukārt atbilstoši Kapitālsabiedrību pārvaldības likuma 4. panta pirmajai un otrajai daļai publiskas personas drīkst saglabāt līdzdalību kapitālsabiedrībā, ja, veicot līdzdalības izvērtējumu (tajā skaitā arī ekonomisko izvērtējumu), tiek pamatots, ka citādā veidā nav iespējams efektīvi novērst tirgus nepilnību, radīt preces vai pakalpojumus, vai pārvaldīt īpašumus, kas ir stratēģiski svarīgi valsts vai pašvaldības administratīvās teritorijas attīstībai vai valsts drošībai. Kā arī, ņemot vērā VPIL 88. panta pamatmērķi – ierobežot valsts (publiskā sektora) komercdarbību³⁴, publiskai personai ir pienākums veikt paredzētās rīcības izvērtējumu atbilstoši VPIL 88. pantam arī pirms plānotas kapitālsabiedrības darbības paplašināšanas/ jaunu darbības virzienu attīstīšanas, kas ietver plānotā darbības veida atbilstības VPIL 88. panta pirmās daļas nosacījumiem izvērtējumu, kā arī VPIL 88. panta otrajā daļā ietverto prasību izpildi, t.sk. ekonomiskā izvērtējuma veikšanu un konsultēšanos ar KP (kompetento institūciju konkurences aizsardzības jomā), kā arī konsultēšanos ar komersantus pārstāvošām biedrībām vai nodibinājumiem.

Publiskas personas pieņemtajam lēmumam par līdzdalību kapitālsabiedrībā jābalstās uz pilnīgu un vispusīgu juridisko un ekonomisko izvērtējumu, kas veikts par katru kapitālsabiedrības darbības veidu.

Priekšsēdētājs

J. Gaiķis

³⁴ Sk., piemēram, Likumprojekta “Grozījumi Valsts pārvaldes iekārtas likumā” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija), 2. Pašreizējā situācija un problēmas. Pieejams <http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs11.nsf/0/FF41D62E8852B043C2257B9D00325402?OpenDocument#b>